

Duzen – Babylonische Anredeverwirrung

Deze uiteenzetting over het fenomeen *Duzen* begint met een blik in het gezaghebbende woordenboek **Duden**, zeg maar de Duitse **Van Dale**. Dat levert op, dat het zwakke werkwoord *duzen* verrassend genoeg een relatief lage frequentie heeft. Je zou toch zeggen, dat je in het sociale contact met Duitsers al snel voor het dilemma komt te staan of er *geduzt* of *gesiezt* moet worden. Menig Nederlander maakt zich daar echter geen zorgen over. Hij *duzt* er in zijn onschuld lustig op los zonder dat ter discussie te stellen. In het algemeen hebben wij niet alleen een schier onuitroeibare voorkeur voor het vertrouwde *Du*, wij plakken vervolgens ook overal de *st*-uitgang achter want dat klinkt zo lekker Duits. *Wie gehst* zijn meestal de eerste 2 Duitse woorden, die de gemiddelde Nederlander uitstamelt bij de ontmoeting met een Duitser. Laat nu het werkwoord *duzen* uitgerekend een werkwoord zijn, dat die typisch Duitse *st*-uitgang moet ontberen: *Du duzt*. Ondanks de lage frequentie hebben de geleerden besloten, dat wij het begrip *duzen* in onze rugzak mee moeten dragen, als wij op willen gaan voor het *Zertifikat Deutsch*.

Duzfreundschaft is in Duitsland met een ritueel verbonden. Het is doorgaans een eer om de status van *Duzfreund* of *Duzbruder* te verwerven. Je kunt tenslotte niet zomaar met jan en alleman *per Du* zijn. Als je met iemand *auf (dem) Duzfuß* wilt staan dan moet daarvoor een ritueel doorlopen worden. Alleen de *Poptitan* Dieter Bohlen schijnt daarvan bevrijd te zijn:

Gerichtsbeschluss Dieter Bohlen darf Polizisten duzen (Spiegel Online 08-02-2006)

Hamburg - "Duzen Sie mal einfach so 'nen Polizisten. Kostet Sie glatt 500 Euro. Doch der Dieter, der darf's", empört sich die Hamburger Morgenpost in ihrer heutigen Ausgabe über ein Urteil des Hamburger Landgerichts.

Demnach wurde dem Pop-Produzenten in einem Verfahren wegen Beleidigung das Duzen von Beamten erlaubt. Da "das Duzen zu seinen normalen Umgangsformen" gehöre und er "augenscheinlich ein gleiches Verhalten bei öffentlichen Auftritten an den Tag" lege, könne die vertrauliche Anrede eines Polizisten im Fall Bohlen nur als "Unhöflichkeit ohne ehrverletzenden Inhalt zu werten" sein, hieß es der "Morgenpost" zufolge in der Begründung.

Bohlen war wegen einer Ordnungswidrigkeit und Beleidigung angezeigt worden, nachdem er am 18. April 2005 in der Hamburger City seinen BMW Z8 auf dem Gehweg geparkt und in der Folge mit einem Polizisten aneinander geraten war. Damals hieß es, der Musiker habe sich mehrfach in den Schritt gefasst und dem Beamten "Obszönitäten an den Kopf" geworfen. Dies konnte aber nicht durch Zeugenaussagen untermauert werden. Was blieb, war der Vorwurf des Duzens.

Laut "Morgenpost" beantragte die Hamburger Staatsanwaltschaft deshalb beim Amtsgericht einen Strafbefehl. Der Amtsrichter weigerte sich offenbar jedoch, den Strafbefehl auszustellen, weil Dieter Bohlen jeden duzt. Die Staatsanwälte beschwerten sich daraufhin beim Landgericht, schreibt die Zeitung. Dann entschied die Große Strafkammer: Dieter Bohlen darf Beamte duzen.

Terwijl menige brug op de Duitse snelweg geen vrachtwagen meer kan dragen en terwijl de Duitse ICE zakenreizigers de trein in probeert te lokken zonder een internetverbinding te bieden en zonder aansluitingsgarantie bij het overstappen, maken de Duitse justitie en de pers zich druk over het onbetamelijke taalgebruik van de *Poptitan*.

Erstes Lokal mit „DuSie-Meter“ (Bild 30-01-2015)

Essen – Duzt Du schon oder siezen Sie noch?

Bei einer schwedischen Möbelhauskette, in der Szenekneipe oder am Arbeitsplatz – immer öfter wird direkt das Wörtchen „Du“ gewählt. Sogar die Polizei Essen sprach auf Facebook die Nutzer damit an, bis ein Erlass des Innenministers das stoppte.

Duzen oder Siezen – diese Entscheidung kann der Gast in der Essener „Bar Celona“ (insg. 10 Mal in NRW) jetzt selbst treffen und dem Kellner offen zeigen. Dem „DuSie-Meter“ sei Dank! Einfach auf einem kleinen Würfel das Schild für „Du“ oder „Sie“ ausklappen... Geschäftsführer Alex Brambrink (42): „Grundsätzlich sollen unsere Mitarbeiter die Gäste duzen. Aber das gefällt zum Beispiel älteren Gästen nicht immer. Wer lieber gesiezt werden möchte, kann das jetzt zeigen.“

De Belgische Janneke schrijft over haar Duitse schoonfamilie in Berlijn:

Toen ik de familie van mijn vriend zou leren kennen, drukte hij me op het hart dat ik Sie moest blijven zeggen totdat zij mij het du zouden aanbieden. Zijn vader deed dat meteen bij de eerste kennismaking! Zijn grootmoeder pas na een paar maanden – maar zo terloops dat ik het helemaal niet in de gaten had. Wist ik veel, dat "Ach übrigens, ich bin die Oma!" betekende, dat we vanaf dan per du waren. Mijn toekomstige schoonmoeder heeft me pas na ruim een half jaar heel plechtig in een restaurant het du aangeboden.

(Bron: <https://typischduits.wordpress.com/2015/02/03/duzen-oder-siezen/> 30-11-2016)

Wat zegt de Knigge, de Duitse etiquette-bijbel over Du en Sie in het dagelijks verkeer en op het werk?

Wie biedt wie het "Du" aan?

In het algemeen: Het initiatief gaat uit van de oudere persoon of van de vrouw, tenzij de man een hogere maatschappelijke functie bekleedt.

Op het werk: In principe de hogere in rang en bij gelijk functieniveau de oudere persoon voor zover het om hetzelfde geslacht gaat. Bij ongelijk geslacht ligt het initiatief bij de vrouw, ook als deze jonger is. Andersom zou het aangeboden Du al snel als een ongewenste intimiteit opgevat kunnen worden.

Hoe kan je het "Du" aanbieden?

Dat hangt van de situatie af.

Vroeger werd de 'daad' met de *Bruderkuss* beklonken, een kus op beide wangen niet te verwarren met de legendarische *Bruderkuss* uit 1979 van Het Russische staatshoofd Leonid Breschnev en Erich Honecker, de chef van de DDR, elf jaar later vereeuwigd op de East Side Gallery, een reststuk van de Berlijnse Muur.

Ook het oude ritueel van het *Brüderschaftstrinken* (ook wel Bruderschaftstrinken) is wat uit de tijd.

Met ineen gehaakte armen wordt een alcoholische versnapering geconsumeerd gevolgd door een kus op de mond of op beide wangen, waaraan vervolgens wordt toegevoegd:

„Ich bin der/die ...“, „ich heiße ...“.

Tegenwoordig kan je het aangeboden *Du* ook met een handslag of alleen een kus op de wangen bezegelen.

Met *„Eigentlich könnten wir uns doch duzen, oder?“* kan je ter sprake brengen, dat het wellicht gepast is elkaar met *Du* aan te spreken voor zover je in de positie bent om daartoe het initiatief te nemen. Het blijft een wat lastige situatie, omdat het aanbod ook geweigerd mag worden. Dat hoeft niet te worden opgevat als een gebrek aan sympathie. Er kunnen diverse andere redenen voor zijn.

Voor Bastian Fassin bijvoorbeeld, de directeur van de Katjes-Fabrik, is het lastig een keuze te maken tussen het *Du* en het *Sie* naar zijn medewerkers. De snoepfabrikant heeft namelijk een vestiging in s'-Heerenberg en in Emmerich. In Nederland is het eerder gebruikelijk dat de directeur zijn medewerkers met *je* aanspreekt, terwijl in Duitsland *Sie* eerder op zijn plaats is.

Om pijnlijke situaties te voorkomen, dient daarom het voorstel om elkaar verder met *Du* aan te spreken diplomatiek verpakt worden:

"Wir kennen uns nun schon so lange. Ich hätte nichts dagegen und würde mich freuen, wenn wir beide zum "Du" übergehen würden. Wenn Sie das nicht wollen, sagen Sie es mir bitte. An unserer guten Beziehung wird sich daran nichts ändern."

Of:

"Wir kennen uns zwar noch nicht lange, doch wir kommen miteinander so gut aus, dass ich mich darüber freuen würde, wenn wir zum "Du" übergehen. Wenn Sie zu den Menschen gehören, die das aus beruflichen oder persönlichen Gründen nicht möchten, akzeptiere ich das voll und ganz. An unserer Beziehung wird sich daran nichts ändern. Was halten Sie davon?"

Knigge: Hoe kan je het "Du"-aanbod diplomatiek afwijzen?

Deel de persoon in kwestie mee, dat je vereerd bent met het aanbod, maar dat dat wellicht tot pijnlijkheden zou kunnen leiden in de omgang met andere collega's, zoals dat bijvoorbeeld bij Katjes aan de orde is. De afwijzing is altijd legitiem maar het is wel raadzaam een goede reden te noemen. Het kan bijvoorbeeld om principes gaan. Je kunt de beslissing ook uitstellen, maar je moet er dan later zelf op terug komen, want het aanbod zal niet een 2e maal gedaan worden.

In Nederland is het nauwelijks denkbaar, dat je van *je* naar *u* over gaat. In Duitsland is dat niet ongebruikelijk, bijvoorbeeld bij een functieverandering van één van beide personen, die om wat meer distantie vraagt.

Als éénmaal besloten is elkaar te tutoyeren, dan wordt het bepaald niet gewaardeerd, als je uit de macht der gewoonte nog het vertrouwde *Sie* in de mond neemt. Voetbaltrainer van Gaal had het daar moeilijk mee. Van de nonnetjes in Vught had hij geleerd, dat hij iedereen netjes met *Sie* aan moest spreken en dat bleef hij hardnekkig volhouden ook toen voorzitter Uli Hoeneß allang tot het *Du* was over gegaan.

Het kan in Duitsland gebeuren, dat jij bij een borrel tijdens een personeelsfeestje door je chef het *Du* krijgt aangeboden. Het is dan maar de vraag, of dat de volgende dag nog steeds van kracht is. In die situatie is het raadzaam weer terug te vallen op het gebruikelijke *Sie*. Uit de reactie van de leidinggevende blijkt dan wel, of het *Du* slechts een beperkte houdbaarheid had.

Knigge: "Du-Taboes"

Bij de volgende personen is terughoudendheid geboden t.a.v. het gebruik van *Du*.

- Winkelpersoneel (maar het kan per winkeltype verschillen. Bij IKEA is het *Du* zelfs bewust gekozen, om een band te creëren met de klant.
- Autoriteiten, zoals artsen, politieagenten, rechters, politici.
- Geestelijken
- Leidinggevenden
- Klanten (hierop bestaan uitzonderingen)

Het *Du* kan zelfs al discriminerend worden opgevat, bijvoorbeeld bij:

- Oude mensen
- Buitenlanders
- Stagiairs

(Bron: <https://www.philognosie.net/kunst-kultur/knigge-kommunikation-duzen-und-siezen-in-beruf-und-alltag?page=2>)

Begint het *Du* terrein te winnen of is er eerder een terugkeer waarneembaar naar het formele *Sie*?

In bepaalde contexten, zoals bijvoorbeeld in verenigingen, in de fitnessstudio, in therapeutische praatgroepen of in vakbonden heeft het *Du* de voorkeur, maar in het algemeen spreken volwassenen elkaar met *Sie* aan.

Wie zich daar niet gemakkelijk bij voelt moet het thema ter sprake brengen, maar dat is een delicate aangelegenheid. Wie mag wie het *Du* aanbieden?. Hoe maak ik duidelijk, dat ik liever met *Du* wordt aangesproken? Kan ik het aangeboden *Du* afwijzen?

Als je een signaal af wilt geven, dat je de voorkeur geeft aan *Du*, stel je dan voor met je voornaam, maar dat is uiteraard alleen gepast in een informele setting. In een zakelijke omgeving ligt dat anders. Stel je daar terughoudend op als nieuwe medewerker op een afdeling. Wat is usance? In Duitsland wordt meer waarde gehecht aan hiërarchie dan in Nederland, maar in bedrijven met een platte organisatie is het niet ongebruikelijk, dat de medewerkers elkaar duzen. Ook in de reclamewereld heeft het *Du* de voorkeur.

Bron: <http://benehmensberatung.com/du-oder-sie/> gevonden 17-12-2016

Studentisches Geduze

De antiautoritaire studentenbeweging uit de jaren zestig had een duidelijke voorkeur het *Du*. Het *Sie* was het domein voor de verwerpelijke heersende klasse. Het *Du* was een statement. Hallo, ik ben hiërarchie-kritisch. Dit zogenaamde *Wohngemeinschafts-Du* wordt tegenwoordig frequent door televisiepresentatoren gebruikt om het wij-gevoel met hun prominente gasten te communiceren. Het merkwaardige fenomeen doet zich voor, dat zich in de toenmalige DDR juist een tegengestelde ontwikkeling voordeed. De dissidenten hadden niet veel op met het *Genossen-Du* en gaven uit respect voor elkaar de voorkeur aan *Sie*. Overigens bezigt ook de sociaaldemocratische SPD sinds jaar en dag het *Genossen-Du*. De zelfbewuste voormalige minister van economische zaken Peer Steinbrück heeft daar overigens ook na 40 jaar partijlidmaatschap nog moeite mee. Briljant was het antwoord van de oudgediende partijfunctionaris Herbert Wehner, toen een jonge Genosse hem vroeg, hoe hij aangesproken wilde worden. *Das können Sie halten wie du willst!*, was de reactie.

Angelsächsisches Business-Du

In 2007 maakte de Teambank in Neurenberg het zelfs tot beleid, dat alle medewerkers elkaar met *Du* konden aanspreken.

Kulturrevolution Bank gewöhnt Mitarbeitern das Siezen ab

Es wirkt wie eine kleine Revolution in der oft so formellen Finanzwelt: In der Teambank, dem Nachfolgeinstitut der Norisbank, soll es möglichst schnell vorbei sein mit dem zwanghaften Siezen: Auch der Azubi soll den Chef künftig mit *Du* anreden. Ein Beispiel, das Schule macht?

Nürnberg - Wenn der Vorstandsvorsitzende der Teambank, Theophil Graband, künftig die Zentrale am Nürnberger Rathenauplatz betritt, könnte ihm vom Pförtner ein freundliches "Guten Morgen, Theophil" entgegenschallen, während der neue Azubi im Vorbeigehen ein müdes "Servus, Theo" murmelt.

Bei der Teambank, dem Nachfolgeinstitut der Norisbank, wird nämlich ab sofort geduzt - und das gilt für alle, vom Chef bis zum Azubi. Beschlossen hat das Ganze vor Kurzem die Führungsmannschaft bei einer Klausur im bayerischen Benediktinerkloster Plankstetten. Die Idee: **Mit dem Duzen soll der Teamgedanke gestärkt werden.**

Dass das mit dem Duzen für die Mitarbeiter zu Anfang nicht ganz leicht werden dürfte, darauf hat sich Graband eingestellt. Zunächst soll das *Du* daher "auf freiwilliger Basis" unter den 1250 Beschäftigten eingeführt werden, wie er erläutert.

Wer am gewohnten Siezen festhalten will, dürfte es aber nicht ganz leicht haben. Denn "wir wollen es möglichst geschlossen tun", gibt der Vorstandschef klar die Marschrichtung vor. "Das müssen wir üben, und es wird manchmal auch zu Irritationen führen."

Mit Kumpelei und Respektlosigkeit hat das Ganze nach Auffassung des Teambank-Chefs aber nichts zu tun. Im Gegenteil: "Es handelt sich nicht um ein Sympathie-*Du*, sondern um einen Ausdruck von Professionalität im Sinne des englischen *You*."

Die Mitarbeiter hätten die Neuerung bei einem Treffen am Montag positiv aufgenommen. In Teamcamps sollen sie in den kommenden Wochen vom Nutzen des ungewohnten Duzens überzeugt werden. Und auch auf den Visitenkarten der Bank soll sich der neue Teamgeist zeigen: Statt volltönenden Titeln und Positionen soll dort nur noch der Name stehen.

Bron: Spiegel Online 23.01.2007:

<http://www.spiegel.de/wirtschaft/kulturrevolution-bank-gewoehnt-mitarbeitern-das-siezen-ab-a-461760.html>

De bank floreert en het *Du* is nog steeds actueel. In 2010 werd de TeamBank zelfs uitverkoren tot werkgever van het jaar.

In 2014 bezocht een journalist van de *Börsenzeitung* de bankdirecteur. *Wollen wir uns Duzen?* vraagt de journalist? – *Dann müssten wir erst einmal ein **Wir** definieren und darauf anstoßen* is de reactie. De journalist vraagt vervolgens wat zijn gesprekspartner onder een *Wir* verstaat. – *Eine gemeinsame Wertebasis, die auch in schwierigen Zeiten Bestand hat.* Over het *Professionelle Du* meldt hij, dat het een centrale rol speelt voor de vorming van de ondernemingscultuur van de bank. Het verbindt, het heeft ook met start-up-mentaliteit te maken, met snelheid en niet in de laatste plaats met vertrouwen, dat iedere keer opnieuw bevestigd moet worden. Als een medewerker niet met het *Du* uit de voeten zou kunnen, zou dat gerespecteerd worden, maar dat fenomeen doet zich niet voor. Dat heeft ook met natuurlijke selectie te maken bij het aannamebeleid van medewerkers. De *Azubi*'s zijn deel van de cultuur. Opmerkelijk is voor Duitse maatstaven de uitspraak: *Wir schaffen hierarchisches Denken ab, bei uns zählt die fachliche Expertise.* De klanten worden overigens niet getutoyeerd zoals bij Ikea. De bankdirecteur zegt daarover: *Ich weiß nicht, inwieweit wir mit den Kunden Werte teilen. Es wäre nicht in Ordnung, Dritten das Du aufzuzwingen. die fühlen sich damit vielleicht nicht wohl, können sich aber kaum dagegen wehren.* Een dergelijke *Zwangsduzerei* is exemplarisch bij IKEA. De pers reageert daar niet onverdeeld positief op. Ooit was het trendy en vertrouwd. Nu de algemene tendens toch weer wat meer naar het respectvolle *Sie* overgaat, lijkt het IKEA-*Du* een anachronisme te worden. Een medewerker van Hennes & Mauritz in Hamm ging in 1998 in beklag tegen het verplichte *Du* onder collega's. Hij was 45 en geen jonkie meer – en hij kreeg gelijk. Waar de Duitsers al niet over kunnen procederen.

Het Hamburger Du / Sie / Hanseatisches Sie

Een apart fenomeen is het *Hamburger Du: Sie* in combinatie met de voornaam, snel en trendy en toch met de airbag van de beschaafde etiquette. Vooral in internationaal georiënteerde firma's komt dit voor. Het maakt de relationele afstand iets kleiner en hoeft bij een groter leeftijdsverschil ook niet wederzijds gebruikt te worden.

Het Münchner Du / Kassiererinnen-Du

Dat is precies het tegenovergestelde van het *Hamburger Sie*. De medewerker wordt met de achternaam aangesproken in combinatie met *Du*. *Meyer, mach mal bitte die Tür auf.*

Das Berliner Er / erzen / Wir (Krankenschwester-Plural)

Enigszins verouderd wordt in het Berlijnse dialect nog de 3e persoon enkelvoud gebruikt als aanspreekvorm: *Hatter denn ooch'n jült'jen Fahrausweis?*, of in de vrouwelijke variant: *Hattse denn die fünf Euro nich'n bisken kleena?* De aanspreekvorm in de 3e persoon was vroeger ook buiten Berlijn niet ongebruikelijk. Het had iets neerbuigends, had nog een lagere status dan het *Du*.

Daarnaast wordt de 1e persoon meervoud als aanspreekvorm gebruikt: *Na, hamwa nu det richt'je Jesöff jewählt?*

Ihrzen

Ihr is als aanspreekvorm archaisch. Het werd voor gebruikt om notabelen aan te spreken: *Erlaubt Ihr, dass ich mich verabschiede?*

Du en Sie op school

Het *Du* en *Sie* is in Duitsland in principe wederzijds, behalve in het basisonderwijs. Een jaar of 40 geleden was het ook op de basisschool gebruikelijk de leraar met *Sie* aan te spreken, terwijl de leraar zijn leerlingen met *Du* aansprak. In het westen is het tegenwoordig gebruikelijker de leraar met *Du* aan te spreken. De nieuwe deelstaten in het Oosten m.n. Thüringen, Sachsen en Sachsen-Anhalt zijn daar wat traditioneler in. Daar is het *Sie* nog gebruikelijk. Enerzijds is het *Du* vertrouwder, maar anderzijds leidt het *Sie* tot formeler taalgebruik. De professor Germanistiek Wolfgang Steiner uit Siegen beschouwt dat formele taalgebruik als wenselijk. Het gaat om leerlingen in de 4e klas van de *Grundschule*. Vanuit Nederlands perspectief hebben wij daar waarschijnlijk een andere visie op.

In de *Oberstufe* (vanaf klas 11) moeten de leerlingen - omdat ze dan boven de 16 zijn - door hun leraar met *Sie* aangesproken worden. Dat gebeurt in de praktijk niet altijd, maar in dat geval zou de Duitse docent de keuze minimaal aan de groep voor moeten leggen en dan moet er voor een uniforme oplossing gekozen worden. Er is veel voor te zeggen het *Sie* ook in het MBO-onderwijs standaard in te voeren. Dat maakt de Nederlandse leerling wat gevoeliger voor het Duitse *Sie*. In de praktijk maken ze tegenover natives vaker gebruik van *Du*, waar *Sie* beter op zijn plaats zou zijn geweest, dan andersom.

Een typisch Duits probleem doet zich voor in klas 10. De zittenblijvers in die klas zouden op grond van hun leeftijd met *Sie* aangesproken moeten worden door de leraar in tegenstelling tot hun jongere klasgenoten, die niet zijn blijven zitten. In de praktijk worden ze echter 'genadeloos' met *Du* aangesproken. Het leven in Duitsland is niet altijd even gemakkelijk. Zo blijkt wel.

Duzen in Beieren

Hoewel de Beieren eerder traditioneel zijn ingesteld nijgen ze sneller dan noorderlingen naar het vertrouwde *Du*, onder het motto *Mia san mia*. Dat geldt overigens eerder voor *Landeier* in de kleine dorpsgemeenschappen, dan voor *Staderer*. Het geldt eerder voor de jongere generatie, dan oudere en het is eerder van toepassing in een horeca-omgeving, dan in de zakelijke wereld.

Duz-Dörfer im Norden

Hoe dichterbij de Deense grens komt, des te frequenter wordt het *Du*. Ongetwijfeld speelt hierbij het Deens een rol. In deze taal wordt niet meer actief gebruik gemaakt van verouderde beleefdheidsvormen net als in het Engels. In het dorp Rödenas worden 5 talen gesproken: Hoogduits, Platduits, Deens, Jutlands en Fries. Het Platduits neigt eerder naar het *Du* en in het Fries wordt gebruik gemaakt van de derde persoon. Om het eenvoudig te houden wordt iedereen met *Du* aangesproken. In de nabijgelegen dorpen Aventoften Rosenkranz is het al niet anders.

Duits probleem

Je zult er maar mee moeten worstelen, of je nu *Du* of *Sie* moet zeggen en wie wie het *Du* aan mag bieden. Hoe gecompliceerd dat kan worden blijkt wel uit het citaat uit een forum over dit onderwerp hieronder:

Spannend wird es, wenn zwei rang- und geschlechtsgleiche Duzwillinge falsche Vorstellungen zum Alter des Anderen haben. Wer sich zu Unrecht für älter hält, kann sich mit dem angebotenen Du in die Nesseln setzen, und wenn jeder den Anderen für älter hält, wird das nie was. Lösungsvorschlag: Es zählt nicht das Lebensalter, sondern das Dienstalalter.

Auch zum Rang gibt es unterschiedliche Ansichten: Hat bei REWE der Obermacker der Regalauffüller einen höheren Rang als eine Kassiererin in Teilzeit?

In Duitsland gaat helaas veel energie verloren aan non-problemen, zoals de Duz-oder-Siez-Frage. Vanaf de leeftijd van 30 vindt er een omslag plaats. Dan wordt het moeilijk. Wie te snel voor het *Du* kiest, loopt het gevaar als onbeleefd te worden ervaren, maar wie te lang aan het *Du* blijft vasthouden, maakt een stijve indruk. Algemeen advies: **Im Zweifelsfall immer Siezen**, maar er kunnen zich uitzonderingssituaties voordoen zoals bij de wereldkampioenschappen voetbal in 2006 toen de Bildzeitung kopte **Wollen wir uns alle duzen?**

Het *Siezen* is een ritueel. Naarmate er meer onzekerheid is in een samenleving worden rituelen belangrijker. De economische crisis, die 2007/2008 inzette, de toegenomen internationale agressie en terrorismedreiging maken mensen onzeker. Rituelen bieden in zo'n situatie meer geborgenheid. In deze context kan momenteel worden waargenomen, dat het *Sie* weer belangrijker wordt.